

Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği Sığır Eti Sektörlerinin Karşılaştırılması ve Dış Ticaret Açısından Değerlendirilmesi**

Erinç GÜMÜŞ*, Halit ÇINAR

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.

Geliş Tarihi: 06.05.2016

Kabul Tarihi: 29.06.2016

Özet: Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ile 1996 yılında oluşturduğu Gümrük Birliği'nin yarattığı asimetrik yapı, AB'nin Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzaladığı ülkeler ile Türkiye arasında ticaret sapmasına yol açmaktadır. Bu anlamda AB ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasında Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması'nın (TTIP) imzalanması halinde bunun Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerinin olması beklenmektedir. Bu durumu önlemek amacıyla Türkiye ABD ile bir STA imzalamaya ve/veya TTIP'ye taraf olmaya yönelik girişimlerini hızlandırmıştır. Önemli bir sığır eti üreticisi ve ihracatçısı olan ABD'nin muhtemel bir müzakere sürecinde Türkiye'den bu ürünlerde taviz talep etmesi mümkün görünmektedir. Türkiye'nin sektörel sorunları, kasaplık canlı sığır ve kırmızı ette yüksek gümrük vergileri uygulaması, ABD'nin sığır eti üretiminde birtakım hormon ve beta-antagonist kullanması ABD'den et ithalatındaki en büyük engeller olarak görülmektedir. Türkiye'nin STA müzakerelerinde sığır etinde taviz verilmesine karşı bir tutum ile Sağlık ve Bitki Sağlığı (SBS) uygulamaları konusunda korumacı bir yaklaşım göstermesi, uzun vadede sektörün gelişimine yönelik yatırım yapmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: AB, ABD, Dış Ticaret, Sığır Eti, TTIP, Türkiye,

The Comparison of the Beef Sectors in Turkey, the United States and European Union and the Evaluation of the Sector in terms of International Trade

Abstract: The asymmetric structure of the Customs Union signed between Turkey and the European Union (EU) in 1996 causes trade deviation between Turkey and the countries that signed free trade agreement (FTA) with the EU. In case of a potential Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement (TTIP) between EU and United States (US), there could be adverse effects of this agreement on Turkish economy. Turkish Authorities accelerate their attempt to be a part of TTIP or signing a new FTA with the US to avoid this situation. It is quite possible of the US, as an important red meat producer and exporter, to demand concessions on this products from Turkey. The most important trade barriers for the import of live beef cattle and red meat from the US are high customs duties of these products in Turkey, using hormones to improve feed intake and genetically modified feed in beef production in the US and the problems of the sector. It is necessary to demonstrate an attitude against beef concessions and a protective policy on Sanitary and Phytosanitary measures in potential FTA negotiations.

Keywords: Beef, International Trade, TTIP, Turkey, USA, EU

Giriş

Son yıllarda hacmi artan uluslararası ticaretin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından yeterince yönetilememesi ve Çin gibi gelişen ekonomilerin uluslararası ticarete daha fazla söz sahibi olma çabaları başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve 2016 yılı itibarı ile 28 üyeli Avrupa Birliği (AB) olmak üzere gelişmiş ülkelerin kendi aralarında birtakım geniş kapsamlı serbest ticaret anlaşması (STA) müzakerelerine başlamasına yol açmıştır. Pasifik Okyanusu'na kıyısı bulunan 12 ülkenin 04 Şubat 2016'da imzaladığı Trans Pasifik Ortaklık Anlaşması (TPP) ile AB ve ABD arasında müzakereleri devam eden Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması (TTIP), bu anlaşmaların iki önemli örneği sayılmaktadır (De Vogli ve Renzetti, 2016).

Türkiye'nin AB ile 1996 yılında oluşturduğu Gümrük Birliği, Türkiye'nin AB'nin Ortak Ticaret Politikasına taraf olmasına karşın, henüz AB üyesi olmadığı için karar alma mekanizmalarında yer alamamasına neden olmuştur (Uysal, 2001). Bu çarpık durum üçüncü ülke mallarının, AB'nin bu ülkelerle imzaladığı STA'lar yardımıyla, AB üzerinden Türkiye'ye gümrüksüz girişine yol açarken, Türk mallarının bahse konu ülkelere satışında En Çok Gözetilen Ülke (Most Favored Nation) kapsamında birtakım engellerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu asimetrik durumun yarattığı ticaret sapmasını en aza indirmek için Türkiye başta ABD olmak üzere AB'nin STA imzaladığı veya müzakere ettiği

ülkelerle çeşitli ikili STA'lar imzalamak zorunda bırakılmaktadır (Erdem, 2015).

Türkiye'de nüfus ve toplumun refah düzeyinin artmasına bağlı olarak giderek önem kazanan kırmızı et üretimi ekonomiye büyük katkılar sağlayan önemli bir hayvancılık alt koludur. Bununla birlikte sektörün korunması ve geliştirilmesi amacıyla ithalata karşı uygulanan gümrük vergileri Türkiye'nin TTIP'ye taraf olması ve/veya ABD ile ayrı bir STA imzalaması halinde anlamını büyük ölçüde kaybederek, Türkiye'nin başta sığır eti olmak üzere hayvansal ürünlerinin uluslararası ticaretinde önemli sorunlara neden olacağı beklenmektedir (Aydın ve ark., 2010).

Bu derleme ile Türkiye'nin ABD ile imzalaması muhtemel bir STA öncesinde Türkiye, AB ve ABD sığır eti sektörlerinin üretim, verimlilik, maliyet, tüketim, sağlık koşulları ve dış ticaret yönleriyle karşılaştırılması yapılırken TTIP'nin sığır eti sektörüne olası etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye ile AB ve ABD Sığır Eti Sektörlerinin Karşılaştırılması: Türkiye'deki mevcut yapının aksine, ABD ve AB'deki sığır eti sektörleri üretimin çoğunlukla özelleşmiş büyük çaplı işletmelerde yapıldığı, yıllık gelirin AB ve ABD için sırasıyla 35.4 milyar \$, ve 88.3 milyar \$ olduğu hayvansal üretim kollarıdır (Anonim 2016a, 2016e). Türkiye'de sığır eti sektörünün düzenli bir gelişim göstermesine karşın, artan nüfus ve sosyo-ekonomik refah düzeyinin yarattığı talebi karşılayamadığı gözlemlenmektedir (Aydın ve ark., 2010). Birbirinden yapı ve hacim olarak farklılıklar gösteren Türkiye, AB ve ABD sığır eti sektörlerinin karşılaştırabilmesi için, öncelikle sektördeki üretim, maliyet, tüketim, dış ticaret ve hijyen koşulları gibi konuların incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Üretim ve Verimlilik: Türkiye'deki yerli hayvan ırklarının et verimlerinin düşük olması ve genetik ıslah çalışmalarının uzun sürmesi nedeniyle kültür

ve melez hayvan sayısı büyük oranda damızlık hayvan ithalatıyla arttırılmaya çalışılmıştır (Yavuz ve ark., 2003). Sürdürülen genetik ıslah çalışmalarına karşın, Türkiye'nin henüz AB ve ABD'nin gerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye, AB ve ABD'nin sığır eti üretimi ile verimlilik değerleri Tablo 1'de belirtilmektedir. Türkiye'de sığır eti stokunun büyük ölçüde süt sığırlarına, ABD'de ve AB'de ise başta saf ırk Angus, Hereford veya Angus ile Hereford melezleri olmak üzere, et verimi yüksek sığırlara dayandığı görülmektedir (Ünlüsoy ve ark., 2010; Capper, 2011). Bununla birlikte AB üyelerinden Polonya'da sığır etinin %3'ü, Almanya'da %13'ü, İrlanda, Fransa ve İspanya'da ise yaklaşık %50-63'ü besi sığırlarından temin edilmektedir (Deblitz ve Dhuyvetter, 2013). Avrupa Komisyonu verilerine göre AB'de damızlık besi sığırları işletmelerinin ortalama %91'i aile işletmesi olup, işletme ölçeği ortalama 72 baş sığırdan oluşmaktadır (Anonim, 2013). Türkiye'de 2013 yılı itibari ile 374.951 besi sığırları işletmesi faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin yaklaşık %76'sı 1-10 baş hayvan içerirken, 200 baş ve üzeri besi sığırları içeren işletme sayısı 1.000 adettir (Anonim, 2015a). ABD'de sığır üretimi 1960'lı yılların ortasına kadar çayır ve meralarda otlatmaya dayalı küçük çaplı işletmelerden ibaret olup üretimin %60'ından fazlasını 1.000 baş altı sürülere sahip çiftlikler gerçekleştirmiştir. Ülkede 2007 yılı itibari ile %76'sı 100 baş ve altı olmak üzere toplam 758.000 besi sığırları işletmesi faaliyet göstermektedir. (MacDonald ve McBride, 2009). ABD'de sığır karkas eti fiyatlarının 330 €/100 kg civarında seyrettiği, AB'de ise 370-420 € arasında değişmekte olduğu ifade edilmiş, Türkiye'de ise karkas etinin ortalama 2.114 TL/100 kg'a satıldığı belirtilmiştir (Deblitz ve Dhuyvetter, 2013; Anonim, 2016f). ABD'nin sığır eti üretiminde hormon ve beta-antagonist kullanılmasına izin vermesi nedeniyle, ABD'nin AB'ye göre hayvan başına 26-52 \$ daha fazla kar elde ettiği ifade edilmiştir (Arita ve ark., 2014).

Tablo 1. Türkiye, ABD ve AB'nin yıllara göre kırmızı et üretimi ile verimlilik değerleri (Anonim, 2016d; Anonim, 2016e; Anonim, 2016g).

Yıllar	Üretim (Bin Ton)			Verim (Kg/Baş)		
	Türkiye	ABD	AB	Türkiye	ABD	AB
2011	645	11.983	7.847	250.8	350.7	287.7
2012	799	11.848	7.532	286.4	358.6	287.7
2013	869	11.751	7.249	253.4	361.2	286.6
2014	882	11.076	7.285	237.6	366.6	288.3
2015	1.015	10.815	7.548	269.6	375.8	293.1

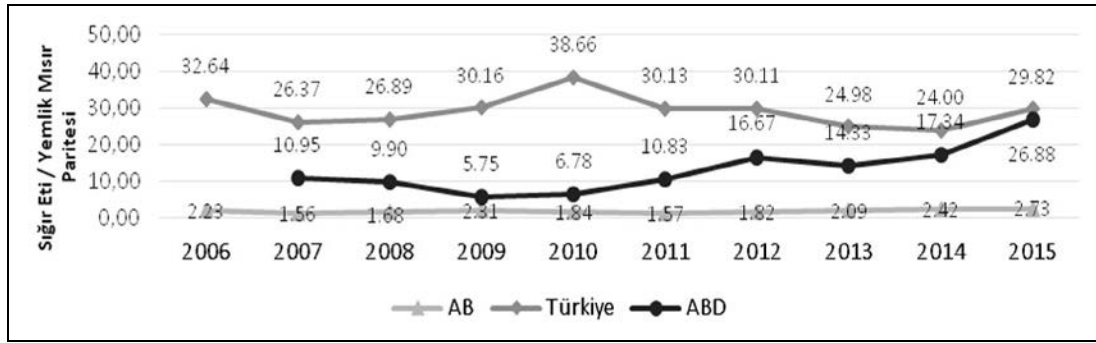
Maliyet: Besi materyali, yem, işçilik vb. girdi faktörlerinin yanı sıra hayvan varlığındaki değişim, sektörde ikame ürünlerin fiyatları, ithalat ve ihracat durumu, devlet müdahaleleri, hayvancılık destekleri, faiz oranları, süt fiyatlarındaki istikrarsızlıklar,

tüketici talepleri ve tercihlerindeki değişiklikler kırmızı et fiyatlarını doğrudan veya dolaylı olarak değiştirmektedir (Aydın ve ark., 2010). Besi sığırılığında yem en önemli maliyet kalemi olarak kabul edilmekte, mısır ve arpa temel yem bitkileri

arasında ön plana çıkmaktadır (Feuz ve Russell, 2014; Saatchi ve ark., 2014). Ülkelere göre sığır eti/yemlik mısır paritesi Şekil 1’de yer almaktadır. Şekil 1 incelendiğinde, Türkiye’nin sığır eti/yemlik mısır paritesi bakımından ABD ve AB’ye göre daha iyi olduğu görülmektedir. Sığır eti fiyatları bakımından AB ve ABD’nin birbiriyle paralel seyretmesine karşın, Türkiye’de 2009-2010 yılları arasında sığır eti fiyatlarının %41.5 düzeyinde arttığı gözlemlenmektedir. Bu duruma bağlı olarak Türkiye’de sığır eti/yemlik mısır paritesi 2011 yılına kadar yükseliş trendinde olmuş, 2011 yılında alınan ithalat kararından itibaren sığır eti fiyatları düşmüş ve buna bağlı olarak parite de düşüşe geçmiştir (Gümü, 2015).

Tüketim: Türkiye’de kırmızı et tüketimi kişi başına düşen milli gelir seviyesinin artışına paralel olarak son yıllarda artış göstermiş ve 16 kg’a ulaşmıştır. Buna karşın yine de dünya ortalaması yakalanamamıştır. Bunun en önemli nedeninin nüfusa oranla canlı hayvan arzının yetersizliği ve bu durumun yarattığı fiyat artışlarının olduğu düşünülmektedir

(Akkaya, 2015). ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde tüketilen toplam etin yaklaşık %58’i kırmızı etten oluşmaktadır (Carrie ve ark., 2011). Bununla birlikte sığır etinin toplam et tüketimindeki payı düşmekte olup ABD’de 1991 yılında yıllık 29.9 kg olan kişi başına düşen sığır eti tüketiminin 2016 yılı itibari ile 25.4 kg’a gerilediği bildirilmiştir (Robb, 2015). Sığır eti tüketiminin azalmasının nedenleri arasında kolesterol ve damar yolu hastalıklarının ilişkisinin keşfedilmesine bağlı olarak kırmızı etin “sağlıksız” kabul edilmesi, gelir seviyesinin artması, yaşlanan nüfusun beslenme alışkanlıklarının değişmesi ve son yıllarda yaşanan Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE) vakalarının yer aldığı düşünülmektedir (Carrie ve ark., 2011). Diğer taraftan, AB’nin son 50 yıllık süreçte kişi başına düşen yıllık kırmızı et tüketiminin düzenli olarak arttığı ve 1961 yılında 41.3 kg olan yıllık kırmızı et tüketiminin 2011 yılında 56.04 kg’a ulaştığı, sığır eti tüketiminin ise aynı yıl 15.66 kg olduğu bildirilmektedir (Gümü, 2015). 2013 yılı itibariyle AB’de toplam sığır eti tüketimi 7.5 milyon tona ulaşmıştır (Arita ve ark., 2014).

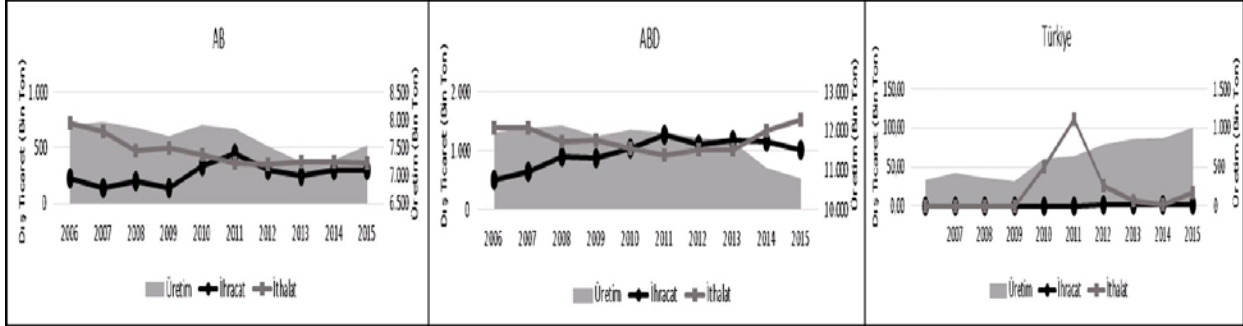
Şekil 1. Türkiye, ABD ve AB’nin perakende sığır eti / yemlik mısır paritesi (Anonim, 2016c; Anonim, 2016f; Anonim, 2016g).

Dış Ticaret: AB ve ABD’nin, Brezilya ile birlikte, dünyanın en büyük sığır eti ihracatçıları olmalarına karşın, AB’nin sığır eti tüketiminin %5’i, ABD’nin ise %9’u ithalatla karşılanmaktadır. 2009-2013 yılları arasında AB’nin sığır eti ithalatının %40’ı Brezilya’dan, %21’i Arjantin’den, %17’si ise Uruguay’dan gerçekleşmiş olup bu ithalatta ABD %5’lik payı ile 4. sırada yer almaktadır (Arita ve ark., 2014). ABD’nin 2011-2015 yılları arasındaki ihracatı incelendiğinde Japonya’nın ihracat içindeki payı %20.5 iken; Kanada’nın %17.8; Meksika’nın ise %15.3 seviyesindedir. Aynı dönemde yapılan ithalatın %31.9’u Avustralya, %21.7’si Kanada, %18.9’u ise Yeni Zelanda tarafından gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2016h). AB ve ABD uluslararası sığır eti ticareti yönünden önemli iki ortak olmalarına karşın, AB’nin sığır besiciliğinde hormon kullanıldığı iddiası ile ABD’den sığır eti ithalatına yasaklama getirmesi, ABD’nin AB’ye olan sığır eti ihracatını 1988 yılından

itibaren sekteye uğratmıştır. Bununla birlikte, 2009 yılı itibariyle iki ülke arasında imzalanan anlaşma ile AB, ABD’ye sıfır gümrükle 24.000 ton hormon uygulanmamış sığır eti ithalatı hakkı tanımış, 2014 yılında ise bu kotayı 45.000 tona yükseltmiştir. ABD ise, AB’de yaşanan BSE salgını nedeniyle AB’den 1998-2014 yılları arasında sığır eti ithalatını yasaklamıştır (Ribera ve ark., 2016). Türkiye’nin 2011-2015 yılları arasında sığır karkas ve işlenmiş et ihracatının %44’ü Hong Kong’a, %13.4’ü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne ve %12.9’u Tayland’a gerçekleşmiştir (Anonim, 2016b). İthalatın, özellikle 2010 yılında çıkan ithalata yönelik 9 Bakanlar Kurulu kararı sonucunda 2011 yılında pik yaptığı gözlemlenmekte, Bosna-Hersek, Polonya ve Almanya ithalatta ön plana çıkan ülkeler arasında yer almaktadır (Aydın ve ark., 2010; Anonim, 2016b). Türkiye, AB ve ABD’nin üretim ve dış ticaret karşılaştırmaları Şekil 2’de yer almakta olup ülkelerin sığır eti üretimi

alan grafik, sığır eti dış ticareti ise çizgi grafik ile belirtilmiştir. Sığır eti dış ticaretine gümrük tarifeleri açısından bakıldığında, Türkiye’de 31 Aralık 2015 tarihli 2015/8306 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile sığır karkas etleri ithalatında %100-225 arası gümrük vergileri, işlenmiş sığır etlerine ise %121.5 oranında

gümrük vergisi uygulanmaktadır. ABD’de sığır eti ve et ürünlerine uygulanan gümrük vergileri %26.4 seviyesindeyken, 2015/1754 sayılı Avrupa Komisyonu Tüzüğü’ne göre AB’de sığır karkas etleri için %12.8, işlenmiş sığır etleri için %16.6 oranında gümrük tarifesi uygulanmaktadır (Anonim,2015b).

Şekil 2. AB, ABD ve Türkiye'nin sığır eti üretim ve dış ticaret karşılaştırması (Anonim, 2016b; Anonim 2016h).

Gıda Güvenliği ve Sağlık Koşulları: Hayvan hastalıkları nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin toplam hayvansal üretim değerinin yaklaşık %30'unun kaybedilmekte olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda Türkiye’de de salgın hastalıklar sığır eti üretimini sınırlayan sorunların başında gelmektedir. Başta Şap Hastalığı olmak üzere Brusellozis ve Tüberkülozise karşı mücadeleye yönelik stratejilerin oluşturulması, prevelans tespit çalışmalarına karşın, 2006-2013 yılları arasında Sığır Tüberkülozu, Şap ve Brusellozis hastalıklarının ortalama mihrak sayılarının 500’ü geçtiği bildirilmiştir (Şentürk, 2015). Hastalıkların yanı sıra; üretimle ilgili kayıtların yetersizliği, yeterli ve kaliteli yem üretiminin, kaçak canlı hayvan ve et girişinin istenilen düzeyde kontrol edilememesi sığır eti sektöründeki diğer gıda güvenliği sorunları arasında yer almaktadır (Tosun ve Demirbaş, 2012). ABD açısından, 2003 yılında yaşanan BSE vakaları hem ticaret hem de tüketim açısından sığır etine yönelik tercihlerin azalmasına yol açmıştır (Taha ve Hahn, 2014). Bunun yanı sıra ABD’de maliyetleri düşürmek, yemden yararlanma ve verimliliği arttırmak için, yem katkısı olarak iyonofor grubu antibiyotikler ile beta-antagonistlerin ve hormon desteklerinin kullanılması, hem ticaret hem tüketici endişeleri yönünden sığır eti sektörünün yaşadığı en büyük sorunlar arasında yer almaktadır (Capper ve Hayes, 2012).

Transatlantik Yatırım Ortaklığı Anlaşması ve Sığır Eti Dış Ticareti: 2013 yılı itibari ile başlayan TTIP müzakereleri gerek kapsadığı alan ve ticaret hacmi, gerekse diğer STA'lardan farklı olarak mevzuat uyumu, dijital ticaret ve çevrenin korunması gibi dünya ticaretinin standartlarını değiştirecek nitelikte yeni kurallar içermesi nedeniyle büyük önem taşımaktadır (Akhtar ve Jones, 2014). Bu çerçevede Türkiye'nin TTIP'nin yaratacağı dış ticaret sapma-

sının önüne geçmek için TTIP’ye taraf olmak ve/veya ABD ile ayrı bir STA imzalanmasına yönelik girişimleri devam etmektedir (Akman, 2013).

Dış Ticaret Akışı ve Gümrük Kotaları: TTIP kapsamında AB ve ABD sığır eti ticaretinin nasıl etkileneceğine yönelik çalışmalar yapılmakta olup, AB'nin Kanada'ya STA kapsamında önerdiği yıllık 50.000 ton ilave hormonsuz et kotasını aynı şekilde ABD'ye de önermesi olasılığı bulunmaktadır (Arita ve ark., 2014). Bunun yanı sıra Beckman ve ark. (2015)'nin yaptığı bir çalışmada, TTIP sonucunda tarım ürünlerinde gümrük vergilerinin tümüyle ortadan kaldırılması halinde ABD'nin AB'ye sığır eti ihracatında %684.88'lik, AB'nin ABD'ye ihracatında ise %1.73'lük bir artış beklenmektedir. Bu durumun sonucu olarak ABD'nin sığır eti üretiminin %1.33 artacağı, AB'nin ise %1.11 azalacağı hesaplanmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından Dünya Bankası'na yaptırılan bir çalışmada Türkiye'nin TTIP'ye taraf olması halinde sığır eti ürünleri ihracatında %0.95'lik bir azalış, taraf olunmaması halinde ise %0.49'luk bir artış beklendiği ifade edilmiştir (Dünya Bankası, 2014).

Sağlık Koşulları: Hayvansal ürünlerin uluslararası ticaretinde insan sağlığı ve gıda güvenliği ile hayvan refahının sağlanması piyasanın korunması kadar önem taşımaktadır (Schlueter ve Wieck, 2009). İkili ve çok taraflı uluslararası ticaret anlaşmaları ile azalan gümrük tarifeleri ve kotaların sonucunda tarım sektörünü korumak amacıyla birtakım yeni tarife dışı önlemlerinin ile SBS önlemlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. (Crivelli ve Groeschl, 2015). SBS standartlarında ürün elde etmek, bu standartların yürütülmesi ve denetlenmesi maliyetleri arttırmakta, kimi durumda ticaretin tümüyle durmasına yol açmaktadır (Arita ve ark., 2014). TTIP müzakere-

leri sırasında ABD’de üretilen sığır etlerinde büyüme faktörü olarak hormon uygulanması, hayvan refahı uygulamalarında ABD’nin AB’ye göre daha zayıf kalması, temel yem maddeleri arasında yer alan soya ve mısırdaki ABD’nin çoğunlukla genetiği değiştirilmiş organizmalı (GDO) ürünler kullanması gibi sorunların ön plana çıktığı görülmektedir (Rees ve ark., 2014; Arita ve ark., 2015). Arita ve arkadaşları (2015) tarafından AB’nin ABD’ye uyguladığı hormon yasağının ticarete olan etkisinin incelendiği bir çalışmada, hormon yasağının oluşturduğu tarife dışı engelin mevcut gümrüklere ek olarak %23-24 oranında gümrük tarife etkisine yol açtığı hesaplanmıştır. Başka bir çalışmada ise TTIP sonucunda AB’nin hormon uygulanan et ithalatına izin vermesi halinde, ABD’nin Güney Amerika ülkeleri ve Avustralya ile fiyat bakımından rekabet edebilmesi ve AB pazarındaki payını arttırmasının mümkün olduğu öngörülmektedir (Arita ve ark., 2014). AB ile üyelik sürecinde mevzuatını AB’ye uyumlu hale getiren Türkiye’nin de SBS önlemlerinden AB’ye benzer bir şekilde etkilenmesi beklenmektedir.

Coğrafi İşaretler: Coğrafi İşaretler (Cİ) belirli bir bölgeden kaynaklanan, kalite, ün ve diğer karakteristik özellikleri bakımından bu bölgeye atfedilen ürünlere ait sınai mülkiyet haklarıdır (Kan ve Gülçubuk, 2008). Son yıllarda konvansiyonel gıda üretimine karşı, yerel ürünlerin katma değerini arttırmaya yönelik olarak Cİ uygulamaları artmıştır (Kan ve ark., 2010). AB bölgesel ürünlerini Cİ ile korumakla birlikte, ABD’de bu tip bir uygulama bulunmamakta, ürün isimleri ticari marka olarak korunmaktadır. Bu durumun AB’de Cİ ile korunan ürünlerin ABD’de aynı isimle pazarlanabilmesine olanak sağlayarak, tüketiciyi yanıltmasından çekinilmektedir (Josling ve Tangermann, 2014). Türkiye’nin Cİ uygulamalarının AB’ye benzerlik göstermesi nedeniyle, ABD ile olası STA müzakerelerinde benzer sorunlarla karşılaşılması muhtemeldir.

Sonuç

Türkiye ile AB ve ABD’nin kırmızı et sektörleri karşılaştırıldığında Türkiye’nin işletme ölçekleri, verim ve maliyetler açısından daha geride kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra üretilen etin kalite, sağlık ve hijyen standartları yönünden yetersiz seviyelerde olması ihracat potansiyelimizi sınırlandıran bir diğer etmendirdir. Türkiye’de yüksek gümrük vergileri ile korunan kasaplık sığır, büyükbaş ve küçükbaş hayvan etlerinde ABD’nin önemli bir ihracatçı olması nedeniyle taviz talep etmesi muhtemel görünmekte olup, olası ithalatın sektörel açıdan rekabette olumsuzluklar yaratacağı düşünülmektedir.

Komşu ve çevre ülkelerin hayvansal ürünlerde genellikle net ithalatçı olması, Türkiye açısından önemli bir ihracat potansiyeli oluşturmaktadır. Bu sebepten dolayı ithal edilen buğday ve ham derinin Türkiye’de işlenerek Ortadoğu ve Kuzey Afrika başta olmak üzere komşu ülkelere ihraç edilmesinde olduğu gibi; ABD ile imzalanacak bir STA sonucunda değerli etleri bünyesinde bulunduran arka çeyrek sığır karkasının Dahilde İşleme Rejimi (temel ürünün geçici ithal edilmesi ve işlenerek işlem görmüş ürünün ihraç edilmesine dayanan ekonomik rejim) kapsamında ithal edilerek, çevre ülkelere işlenmiş et ürünlerine dönüştürülerek ihraç edilmesi imkanı oluşabilecektir. Bunun yanında ABD’nin önemli bir yatırımcı ve teknoloji üreticisi olduğu da dikkate alındığında, imzalanacak bir STA’nın ABD’li yatırımcıların Türkiye kırmızı et sektörüne yatırım yapması, bunun yanı sıra alet, ekipman ve genetik materyal gibi teknolojik ürünlerin getirilmesi ve üretilmesine olumlu etkisi olacağı açıktır.

ABD’de kırmızı et üretiminde hormon uygulanmasına izin verilmesi, hayvan beslemede GDO’lu yem bitkisi kullanımı ve hayvan refahı standartlarının AB’nin gerisinde olması SBS müzakerelerinde Türkiye Cumhuriyeti ve ABD ticareti açısından sorun yaratabilecek konular arasında yer almaktadır. Bunun yanında ABD’nin başta TTIP olmak üzere son STA’larında, DTÖ SBS Anlaşmasının ilerisinde önlemler ve kurallar düzenlenmesinin Türkiye adına alınan bu kararların uygulanmasında zorluklara neden olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akhtar SI, Jones VC, 2014: Proposed transatlantic trade and investment partnership (TTIP): In brief. Washington, DC: Congressional Research Service, US Congress, Washington D.C.
- Akkaya M, 2015: TRA2 Bölgesi Kırmızı Et Sektörü Stratejik Analiz. T.C. Serhat Kalkınma Ajansı, Kars.
- Akman M, 2013: Türkiye’nin TTP ve TTIP Çağında Geleceği. *Ekonomik Forum*, Ekim 2013, 64-69.
- Anonim, 2013: El Beef Farms Report 2012. Directorate-General for Agriculture and Rural Development, European Commission, Brussels.
- Anonim, 2015a: Türkiye’de Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği. http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=23449&tipi=38&sube=0.
- Anonim, 2015b: Trans-Pasific Partnership Benefits to U.S. Agriculture. http://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2015-10/tpp_details_beef_10-28-15.pdf.
- Anonim, 2016a: Beef Industry Statistics, National Cattlemen’s Beef Association. <http://www.beefusa.org/beefindustrystatistics.aspx>, Erişim tarihi; 15.04.2016.

- Anonim, 2016b: Dış Ticaret İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul>, Erişim tarihi; 18.04.2016.
- Anonim, 2016c: EU prices for selected representative products, <http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/price-monitoring/>, Erişim tarihi; 25.06.2016.
- Anonim, 2016d: Hayvancılık İstatistikleri, http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002, Erişim tarihi; 18.04.2016.
- Anonim, 2016e: Meat Production Statistics. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Meat_production_statistics, Erişim tarihi; 25.06.2016.
- Anonim, 2016f: Tarımsal Fiyat ve Ekonomik Hesaplar. http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1004, Erişim tarihi; 19.04.2016.
- Anonim, 2016g: United States Department of Agriculture Economic Research Service, <http://www.ers.usda.gov/>, Erişim tarihi; 21.04.2016.
- Anonim, 2016h: United States Department of Agriculture-Global Agricultural Trade System, <http://apps.fas.usda.gov/GATS/default.aspx>, Erişim tarihi; 21.04.2016.
- Arita S, Beckman J, Kuberka L, Melton A, 2014: Sanitary and Phytosanitary Measures and Tariff-Rate Quotas for U.S. Meat Exports to the European Union. LDPM-245-01, United States Department of Agriculture.
- Arita S, Mitchell L, Beckman J, 2015: Estimating the Effects of Selected Sanitary and Phytosanitary Measures and Technical Barriers to Trade on U.S.-EU Agricultural Trade. Economic Research Report Number 199, United States Department of Agriculture.
- Aydın E, Can M, Cevger Y, Sakarya E, İşbilir S, 2011: Türkiye'de son 25 yılda kırmızı et fiyatlarındaki değişimler ve ithalat kararlarının etkilerinin analizi. *Vet Hekim Der Derg*, 83(1), 3-13.
- Beckman J, Arita S, Mitchell L, Burfisher M, 2015: Agriculture in the Transatlantic Trade and Investment Partnership: Tariffs, Tariff-Rate Quotas, and Non-Tariff Measures. Economic Research Report Number 198, United States Department of Agriculture.
- Capper JL, 2011: The environmental impact of beef production in the United States: 1977 compared with 2007. *J Anim Sci*, 89, 4249-4261.
- Capper, JL, Hayes DJ, 2012: The environmental and economic impact of removing growth-enhancing technologies from US beef production. *J Anim Sci*, 90(10), 3527-3537.
- Crivelli P, Groeschl J, 2015: The Impact of Sanitary and Phytosanitary Measures on Market Entry and Trade Flows. *The World Economy*, 39(3), 444-473.
- Deblitz C, Dhuyvetter K, 2013: Cost of Production and Competitiveness of Beef Production in Canada, the US and the EU. Working Paper 2013/5.
- De Vogli R, Renzetti N, 2016: The Potential Impact of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) on public health. *Epidemiol Prev*, 40(2), 95-102.
- Dünya Bankası, 2014: AB – Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesi, Rapor No. 85830-TR.
- Erdem C, 2014: Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Tarımsal Dış Ticaretine Etkileri. AB Uzmanlık Tezi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Feuz DM, Russell J, 2014: Grain Finishing Beef: Alternative Rations, Cattle Performance and Feeding Costs for Small Feeders. Erişim Adresi: http://extension.usu.edu/files/publications/publication/AG_AppliedEconomics_2014-01pr.pdf.
- Gül U, Uzun B, 2014: Kırmızı Et Durum Tahmin Raporu: 2014. Yayın No: 236, Tarımsal Ekonomik ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş E, 2015: Olası Türkiye - Amerika Birleşik Devletleri Serbest Ticaret Anlaşmasının Türkiye Hayvancılık Sektörüne Temel Etkileri. AB Uzmanlık Tezi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Josling, TE, Tangermann, S, 2014. Agriculture, Food and the TTIP: Possibilities and pitfalls.
- Kan M, Gülçubuk B, 2008; Kırsal ekonominin canlanmasında ve yerel sahiplenmede coğrafi işaretler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 57-66.
- Kan M, Gülçubuk B, Kan A, Küçükçongar M, 2010: Coğrafi işaret olarak karaman divle tulum peyniri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2010(2), 15-23.
- MacDonald JK, McBride, 2009: WD. The Transformation of U.S. Livestock Agriculture Scale, Efficiency, and Risks. United States Department of Agriculture.
- Rees E, Mayhew A, Swabe J, Kalinina M, 2014: Transatlantic Trade and Investment (TTIP): Beef Production in the EU and US. World Animal Protection & Humane Society International.
- Ribera LA, Paggi MS, Anderson DP, Palma MA, Ronald DK, 2016: Potential impacts of Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP) on the fresh vegetable and beef trade. *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 20(2), 177-190.
- Robb JG, 2015: Market Outlook Cattle Prices and Drivers. Range Beef Cow Symposium XXIV, Loveland, USA.
- Saatchi M, Garrick DJ, Taylor J, 2014: Genome-Wide Association Study of Feed Efficiency in Beef Cattle. *Animal Industry Report*, 660(1), 20.
- Schlueter SW, Wieck C, Heckelet T, 2009: Regulatory policies in meat trade: Is there evidence for least trade-distorting sanitary regulations? *Am J Agric Econ*, 91(5), 1484-1490.
- Şentürk B, 2015: Türkiye'de Salgın Hayvan Hastalık Sorunu ve Yeni Model Önerileri. *Harran Üniv Vet Fak Derg*, 4(1), 27-29.
- Taha FA, Hahn WF, 2014: The Impact of BSE on US Exports of Beef and Pork. *Agribusiness*, 30(1), 5-16.
- Tosun D, Demirbaş N, 2012: Türkiye'de kırmızı et ve et ürünleri sanayiinde gıda güvenliği sorunları ve öneriler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(1), 93-101.
- Uysal C, 2001: Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler. *Akdeniz İ B F. Dergisi* (1), 140-153.

Ünlüsoy K, İnce E, Güler F, 2010: Türkiye Kırmızı Et Sektörü ve Rekabet Politikası. 3. Daire Başkanlığı, Rekabet Kurumu, Ankara.

Yavuz F, Akbulut Ö, Keskin A, 2003: Türkiye Sığırcılık Sektöründe Islah ve Destekleme Politikalarının Etkinliği Üzerine Bir Araştırma. *Turk J Vet Anim Sci*, 27, 645-660.

**Bu çalışmada, Dr. Halit ÇINAR danışmanlığıyla, Erinç GÜMÜŞ tarafından hazırlanan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB Uzmanlık tezinden faydalanılmıştır.

***Yazışma Adresi:** Erinç GÜMÜŞ

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.
e-mail:erincgumus@gmail.com